

ПРОСЛІДКОВУВАННЯ ХРИСТИЯНСЬКИХ ОСНОВ В АНТИЧНІЙ ФІЛОСОФІЇ

ЛУЦЬКИЙ Іван Михайлович - доктор юридичних наук, професор, академік Академії наук Вищої Школи України, ректор Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького

УДК 340.12

Актуальной проблемой в сфере философии является определение особенностей основных этапов развития мировоззренческих концепций относительно сущности бытия. Этот вопрос нуждается в последующем развитии и совершенствовании. Данная проблема играет значительную роль и вызывает большой интерес в современном обществе.

Ключові слова: філософія, античність, Бог, християнство.

Постановка проблеми

Актуальною проблемою як минулого, так і сьогодення залишається проблема вибору варіантів поведінки щодо пошуків шляхів розвитку як нашої держави, так і людства в цілому. Особливої уваги заслуговує новий підхід до вивчення основних джерел саморозвитку суспільства, спираючись на здобутки та ідеали минулого.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Методологічною основою дослідження стали публікації вітчизняних науковців М. Костицького, В. Костицького, В. Лозового, О. Петришина, Б. Чміля, а також російських науковців – Л. Аленічевої, С. Комарова, Р. Сумцової, та ін.

Постановка завдання

Метою наукової статті виступає розкриття сутності етапу античної філософії та пошук в його тодішніх концепціях істинних християнських витоків та ідеалів,

до яких крокувало людство у своєму розвитку.

Завданням дослідження є аналіз античної філософії через характеристику грецького та римського періодів розвитку мислення людства на теренах сучасної Європи.

Виклад основного матеріалу дослідження

Для того, щоб визначити сутність розвитку шляхів та підходів розуміння сутності існування людини, доцільно звернути пристальну увагу до античної філософії, яка охоплює більш ніж тисячолітній період із VI ст. до н. е. до VI ст. н. е. Саме вона зародилася в стародавньогрецьких полісах (містах-державах) демократичної орієнтації і змістом, методами і метою відрізнялася від східних способів філософствування, міфологічного пояснення світу, притаманного ранній античній культурі. Формування філософського погляду на світ підготовлено стародавньогрецькою літературою, культурою (творами Гомера, Гесіода, гномічних поетів), де ставилися питання про місце і роль людини у всесвіті, формувалися навички встановлення мотивів (причин) дій, а художні образи структувалися відповідно до почуття гармонії, пропорцій та міри. Рання грецька філософія використовує фантастичні образи й метафоричну мову міфології. Але якщо для міфу образ світу й справжній світ віддільні, нічим не відрізнялись і, відповідно, порівняні, то філософія формулює як свою основну мету прагнення до істини, чисте й

безкорисливе бажання наблизитися до неї. Володіння повною і визначеною істиною, за античною традицією, вважалося можливим лише для богів. Людина ж не могла злитися із «софією», оскільки смертна, скінченна, обмежена в пізнанні [1, с. 34].

Тому людині доступне лише невпинне стремління до істини, ніколи не завершене повністю, активне, діяльне, пристрасне бажання істини, любов до мудрості, що впливає із самого поняття філософія. Основні етапи розвитку для давніх греків, які жили в період античної філософії оновлення цивілізації, світ – величезне зібрання різноманітних природних і суспільних сил та процесів. Як жити у такому світі? Хто править світом? Як узгодити власні можливості з таємними й могутніми силами природи? Що є буття і які його підмурки, початок? Буття асоціювалося з численністю постійно змінюваних стихій, а свідомість – з обмеженою кількістю понять, що стримували хаотичний прояв стихій. Пошук стійкого першопочатку в змінному кругообігу явищ неосяжного Космосу – основна пізнавальна мета старогрецької філософії. Тому античну філософію можна зрозуміти як учення про «перші початки і причини». За своїм методом такий історичний тип філософії прагне раціонально пояснити буття, реальність як цілісність. Для античної філософії є значущими розумні докази, логічна аргументація, риторико-дедуктивна раціональність, логос. Перехід «від міфу до логосу» створив відомий вектор розвитку і духовної культури, і цивілізації Європи.

У розвитку античної філософії російські дослідники цього етапу виділяють чотири основних етапи [2, с. 123].

Перший етап – охоплює VII-V ст. до н. е. і називається досократівським. Філософи ж, які жили до Сократа, так і називаються досократики. До них належать мудреці із Мілета (так звана Мілетська школа – Фалес, Анаксимандр, Анаксимен), Геракліт із Ефеса, Елейська школа (Парменід, Зенон), Піфагор і піфагорійці, атомісти (Левкіпп і Демокріт). У центрі ранньої – досократівської-грецької натурфілософії стояли проблеми фізики та Космосу.

Другий етап – приблизно із середини V ст. – до кінця IV ст. до н. е. – класичний. Софісти й Сократ, які вперше спробували визначити суть людини, здійснили антропологічний поворот у філософії. Філософська спадщина Платона й Арістотеля, що характеризується відкриттям надчуттєвого і органічним формулюванням основних – класичних – проблем, найповніше узагальнює і відображає досягнення класичної епохи грецької античності.

Третій етап у розвитку античної філософії – кінець IV-II ст. до н. е. – звичайно називають елліністичним. На відміну від попереднього, пов'язаного з виникненням значних, глибоких за змістом і універсальних за тематикою філософських систем, формуються різноманітні еkleктичні конкуруючі філософські школи: перипатетики, академічна філософія (Платонівська Академія), стоїчна й епікурейська школи, скептицизм. Усі школи об'єднує одна особливість: перехід від коментування вчень Платона й Арістотеля до формування проблем етики, моралізаторською відвертістю в епоху приречення й занепаду елліністичної культури. Тоді популярна творчість Теофраста, Карнеада, Епікура, Піррона та ін.

Четвертий етап у розвитку античної філософії (I ст. до н. е. – V-VI ст. н. е.) – період, коли вирішальну роль в античності став відігравати Рим, під вплив якого потрапляє Греція. Римська філософія формується під впливом грецької, особливо елліністичної. У римській філософії виділяються три напрямки: стоїцизм (Сенека, Епіктет, Марк Аврелій), скептицизм (Секст Емпірик), епікуреїзм (Тит Лукрецій Кар). У III-V ст. н. е. в римській філософії виникає і розвивається неоплатонізм, визначний представник якого є філософ Плотін. Неоплатонізм значно вплинув не тільки на ранню християнську філософію, але й на всю середньовічну релігійну філософію.

Спочатку людину розглядали як Мікрокосм стосовно Макрокосму, як частину і своєрідне повторення, відображення Макрокосму. Та в поняття космоцентризму вкладався ще один зміст. Космос – протилежність Хаосу, відповідно – порядок і гармонія протиставляються непорядкованості та ін.

Тому-то космоцентризм ранньої античності пояснюється, як орієнтація на вияв гармонії в людському бутті. Адже якщо світ гармонійно впорядкований, якщо світ – Космос, Макрокосмос, а людина – його відображення, і закони людського життя подібні до законів Макрокосму, то, отже, і в людині є прихована подібна гармонія. Загальноприйняте значення космоцентризму таке: визнання за зовнішнім світом (Макрокосм) статусу, що визначає всі інші закони й процеси, включаючи й духовні. Така світоглядна спрямованість формує онтологізм, виражений у тому, що перші мудреці – фізики шукали причини початку буття [4, с.95-96].

У філософії Стародавньої Греції поняття першооснови (архе) як субстанції й основи всього сутнього розширив учень Фалеса Анаксимандр. Першооснову Анаксимандр знайшов не серед реальних стихій, що підлягають спостереженню, а в апейроні. Прикметник апейрос по-грецьки означає неосязний, неозорий, безмежний, безкрай. Апейрон Анаксимандра безсмертний, не підвладний знищенню і вічно рухається. На безмірності алейрону базується здатність не вичерпуватися, бути вічним генетичним початком Космосу, лежати в основі взаємоперетворення чотирьох стихій: адже якщо стихії перетворюються одна в одну, отже, у них є щось спільне, що само по собі не є ні землею, ні водою, ні повітрям, ні вогнем. Анаксимандр стверджував, що апейрон – основа і єдина причина всієї суті; алейрон все із себе виробляє сам; обертально рухаючись, апейрон виділяє протилежності: вологе і сухе, холодне й тепле; їх парні комбінації утворюють землю (сухе й холодне), воду (вологе й холодне), повітря (вологе й гаряче), вогонь (сухе й гаряче). Апейрон Анаксимандра є дещо невизначене.

Анаксимандр першим усвідомив, що безкінечність якої-небудь певної стихії призвела б до її відокремленості, переваги над усіма іншими стихіями як кінчними. Апейрон Анаксимандра є невизначене, а тому байдуже до всіх стихій, що вихідні з нього й породжуються ним.

Природно, Анаксимандр першим у філософії усвідомив несумісність деякої однозначності якісної визначеності початку й

атрибуту безкінечності. Концепція початку як апейрона, тобто не визначеного кількісно і якісно, правильна у сучасних умовах.

Геракліт говорить, що «вогонь усе охопить і всіх розсудить» [3, с. 249], вогонь – не тільки архе як стихія, але й як жива розумна сила. Той вогонь, що для почуттів є саме вогонь, для розуму є логос – принцип порядку й міри в Космосі і Мікрокосмосі. Будучи вогненною, людська душа володіє самозростаючим логосом. Такий об'єктивний закон Всесвіту. Але логос означає слово, причому розумне, тобто, по-перше, об'єктивно даний зміст якого розум має звітувати; по-друге, це сама діяльність розуму, що звітує; по-третє, для Геракліта – це наскрізна змістовна впорядкованість буття й мислення. Це протилежність усьому несвідомому й безсловесному в Світі та в людині. Наділений логосом вогонь, за Гераклітом, розумний і божественний.

Філософія Геракліта діалектична: світ, яким править логос, єдиний і змінюваний, ніщо в ньому не повторюється, все скороминуче й одноразове, а головний закон Всесвіту – боротьба: батько всього й цар над усім, боротьба загальна, і все народжується завдяки боротьбі й через необхідність. Отже, Геракліт один з перших пояснював суть речей та процесів через боротьбу протилежностей. Саме протилежно спрямовані сили, що діють одночасно, утворюють напружене становище, яке й обумовлює внутрішню, таємну гармонію речей. Цю глибоку думку Геракліт ілюструє відомим прикладом: обидва дугоподібних кінця лука прагнуть розігнутися, але тятива стримує їх, і їх взаємна дія створює вищу єдність. Та незважаючи на те, що логос панує всюди, порядкує, владарює над усім, люди досить часто втрачають зв'язок із логосом. Відхилення від логосу трапляється тоді, коли люди обмежують себе поверхневими буденними знаннями і стають прихильними до чуттєво-тілесних втіх. Геракліт дуже негативно оцінював неспроможність зрозуміти внутрішню суть світу та гонитву за насолодою, що є взаємозв'язаними та майже тотожними. Але кожна людина має можливість відновлювати та підсилювати безпосередній зв'язок із логосом. Геракліт радив, по-перше, «сва-

АНОТАЦІЯ

Актуальною проблемою в сфері філософії є визначення особливостей основних етапів розвитку світоглядних концепцій щодо сутності буття. Це питання потребує подальшого розвитку і вдосконалення. Дана проблема відіграє значну роль і викликає великий інтерес в сучасному суспільстві.

SUMMARY

The issue of the day in the sphere of philosophy is determination of features of the basic stages of development of world view conceptions in relation to essence of life. This question needs subsequent development and perfection. This problem plays a considerable role and causes large interest in modern society.

вілля треба гасити частіше, ніж пожежу», по-друге, «необхідно дотримуватись всезагального», що є предметом не чуттєвого пізнання, а філософського міркування. «Мислення – це велика вартість, й мудрість в тому, щоб говорити істинне й щоб, прислухаючись до природи, діяти згідно з нею». Пізнання прихованої, таємної гармонії, що є кращою, ніж явна, – це є спосіб уникнення зарозумілості. Таке пізнання дозволяє подолати різноманіття поглядів, орієнтуватись на досягнення єдиної істини, що забезпечує взаєморозуміння на об'єднання людей.

Аналізуючи історичні етапи розвитку античної філософії та способи пояснення існування якоїсь вищої сили, можна дійти до **висновку**, що твердження діалектичної філософії Геракліта являється першочерговою спробою усвідомлення творця (Бога). Оскільки логос – це розумне слово, яким було все створено і управляється, то дане положення на пряму переключається із сло-

вами Книги Книг – Біблії. Так, в Євангелії від Йоана, зокрема вірші першому зазначається: «Спочатку було Слово, і Слово було – Бог. З Богом було воно споконвіку. Ним постало все, і ніщо, що постало не постало без нього...».[5, с. 113]

Література

1. Асмус В.Ф. Антична філософія. – М., 1976. – с. 34
2. Богомолов А.С., Ойзерман Т.И. Основы теории историко-философского процесса. – М., 1985. – с. 123.
3. Материалисти Древней Греции. Собрание текстов Гераклита, Демокрита и Эпикура. – М., 1995. – с. 249.
4. Нестеренко В. Вступ до філософії і онтологія людини.– К.,1995.– с. 96
5. Святе письмо Старого та Нового завіту. Повний переклад, здійснений за оригінальними єврейськими, арамейськими та грецькими текстами. Українське Біблійне Товариство. – Мюнхен 1992. – с. 113.